

УДК 338.439.5

**СУТНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ
РИНКОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ РОЗДРІБНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ***Селезньова О.О.*

Розкрито синтаксично-семантичні складові поняття організаційно-економічного механізму управління ринковою діяльністю роздрібних торговельних підприємств (механізм та організаційно-економічний механізм). Описано змістовні елементи досліджуваного механізму, такі як: принципи, методи, форми, процедури. Наведено авторські схеми базових складових методів та структури організаційно-економічного механізму управління господарюючого суб'єкта в сфері роздрібної торгівлі,

Ключові слова: механізм, організаційно-економічний механізм, управління, принципи, методи, роздрібне торговельне підприємство

Важливість формування організаційно-економічного механізму управління ринковою діяльністю роздрібних торговельних підприємств зумовлена посиленням конкурентного тиску на ринку торговельних послуг між їх виконавцями, що мають різні країни походження та форми власності й господарювання. Необхідність надійного наукового забезпечення роздрібної торговельної практики підприємств засвідчує світова фінансово-економічна криза, яка суттєво загострила збутові проблеми через зниження попиту на ринку товарів різного призначення. Логіка розробки наукових засад організаційно-економічного механізму управління ринковою діяльністю роздрібних торговельних підприємств полягає в тому, щоб насамперед з'ясувати сутність такого механізму та виявити особливості його функціонування у роздрібних торговельних підприємствах.

Теоретико-методологічні та методичні проблеми функціонування сучасної економіки в цілому та різних її секторів досліджували вітчизняні та зарубіжні фахівці, а саме: О. М. Азарян, Н. О. Бабенко, П. Ю. Балабан, О. В. Березін, В. А. Гросул, С. І. Дугіна, П. С. Зав'ялов, С. М. Ілляшенко, Ф. Котлер, А. В. Куценко, М. В. Макарова, І. А. Маркіна, В. В. Нікішкін, В. І. Перебийніс, А. А. Садеков, Л. Г. Саркісян, М. П. Сахацький, В. І. Топіха, О. О. Шубін, І. В. Юрко та ін. Проте, незважаючи на наявність вагомій наукової бази стосовно розвитку економіки, питання розкриття сутності організаційно-економічного механізму управління ринковою діяльністю роздрібних торговельних підприємств недостатньо відзеркалено в наукових дослідженнях.

Метою даної статті є розкриття сутності організаційно-економічного механізму управління роздрібним торговельним підприємством, що при використанні менеджментом роздрібних торговельних підприємств сприятиме підвищенню ефективності роботи суб'єктів господарювання сфери торгівлі.

Розкриття сутності організаційно-економічного механізму управління ринковою діяльністю роздрібних торговельних підприємств передбачає з'ясування значення складових цього поняття в розрізі його синтаксичних та семантичних (механізм, організаційно-економічний механізм) і змістовних (принципи, методи, форми, процедури) елементів.

Оскільки механізм є складним динамічним процесом або комплексом систематично повторюваних процесів. Порядок його роботи витікає з функціонування усього комплексу, тому що він існує у цілісному об'єкті, як відчутних тіл живого й не живого світу, так і будь-яких якісних характеристиках, що створюють єдине ціле [5]. Під час дослідження теоретичних підходів до визначення поняття «організаційно-економічний механізм» зустрічаються різні точки зору. Організаційно-економічний механізм розглядається Білою І. П. як «система формування цілей та стимулів, які дозволяють перетворювати у процесі трудової діяльності динаміку матеріальних та духовних потреб суспільства у динаміку засобів виробництва та кінцевих результатів виробництва, які направлені на повне та ефективне задоволення цих потреб» [1]. Тобто робиться акцент, що в організаційно-економічному механізмі головне місце займає праця робітників, які перетворюють ресурси на готові товари. Можна погодитись, що даний компонент є досить важливим, але він не один у складній сукуп-

ності елементів, що утворює організаційно-економічний механізм, тому таке тлумачення не достатньо віддзеркалює сутність досліджуваного механізму.

Кушнірук В. С. вважає, що «серцевиною господарської діяльності є організаційно-економічний механізм, який становить систему організаційних та економічних форм і методів ведення господарства, що спонукає до підвищення ефективності функціонування виробничих систем та спрямований на свідоме використання економічних законів і досягнення поставлених стратегічних цілей суб'єктами підприємницької діяльності» [4]. Дане визначення досить широке й охоплює головні групи складових поняття, з чим можна погодитись. Тільки використання організаційно-економічного механізму не завжди спонукає до підвищення ефективності діяльності підприємства, бо останнє залежить насамперед від якості управління господарюючим суб'єктом, або, зокрема, виробничою чи торговельною системою. Також при визначенні поняття недостатньо обмежуватись лише згадуванням форм та методів господарювання, бо вони недостатньо розкривають склад й сутність організаційно-економічного механізму управління підприємством.

Транченко Л. В. стверджує, що «під організаційно-економічним механізмом управління... слід розуміти систему організації й управління, що включає певну сукупність взаємопов'язаних організаційно-правових, економічних та мотиваційних методів, які мають специфічні особливості у конкретних умовах суспільного виробництва. Враховуючи ці особливості, суб'єкт управління, спираючись на економічні закони та застосовуючи економічні методи управління, узгоджує особисті інтереси з інтересами об'єкта управління (підприємства, цеху, бригади, окремого робітника)» [6]. Дане визначення не конкретизує сутність й склад організаційних та економічних елементів досліджуваного механізму, виокремлює мотиваційні методи, що входять до складу економічних. Протиріччя даного трактування досліджуваного механізму полягає в тому, що організаційно-економічний механізм є складовою системи управління, а не навпаки, як це подається автором.

Срьоменко-Григоренко О. А. виходить з того, що «організаційно-економічний механізм управління господарською діяльністю підприємства є сукупність підсистем соціально-економічних і організаційно-економічних відносин, складених з блоків і відповідних їхньому змісту елементів, особливості наповнення яких відповідають рівню розвитку суспільно-економічних устроїв» [2]. В такому тлумаченні не уточнюється зміст блоків елементів, що входять до складу даного механізму управління, й зводиться до підсистеми відносин, які не в повній мірі віддзеркалюють сутність даного комплексного поняття.

Куценко А. В. пропонує таку точку зору, що «організаційно-економічний механізм управління ефективністю діяльності підприємства є оптимальною сукупністю форм, структур, методів, засобів і функцій управління, яка формує через економічні важелі його відносини з зовнішнім середовищем із метою забезпечення цілеспрямованого оперативного регулювання діяльності за напрямками управління ефективністю для відповідності фактичного стану підприємства заданим параметрам» [3]. Дане визначення найбільш повно розкриває сутність досліджуваного механізму управління підприємством будь-якої сфери діяльності. Проте, стверджувати про належність до оптимальної сукупності будь-якого організаційно-економічного механізму управління не є правомірним.

Зустрічаються тлумачення досліджуваного механізму щодо управління капіталом, товарооборотом, конкурентоздатністю підприємств тощо. Проте, його розкриття стосовно ринкової діяльності підприємств роздрібно-торговельної сфери залишається поза увагою науковців і постає важливим завданням науково-прикладного дослідження.

На думку автора, основні принципи організаційно-економічного механізму управління ринковою діяльністю роздрібного торговельного підприємства базуються на класичних законах Файоля А., Тейлора Ф., Емерсона Г., ін. та мають дуальний характер, а саме це – принципи спеціалізації й диференціації роботи, централізації та децентралізації, єдиноначальності та колегіальності, жорсткого планування й гнучкості, контролю й делегування повноважень.

Методи організаційно-економічного механізму управління ринковою діяльністю роздрібного торговельного підприємства – такі елементи важелів управління, що розрізняються способом та характером впливу керівників на підлеглих. Методи організаційно-економічного механізму управління ринковою діяльністю роздрібного торговельного підприємства доцільно розглядати як дина-

мічну систему з двох основних типів складових: організаційних та економічних (рис. 1) [розроблено автором].

Рис. 1. Базові складові методів організаційно-економічного механізму управління господарюючого суб'єкта в сфері роздрібної торгівлі

Як показано на рисунку 1, організаційні складові включають нормування, регламентування, інструктування, розподіл функцій, побудову організаційної структури й т. ін. Економічні складові методів організаційно-економічного механізму управління підприємств можна поділити за сферою впливу на дві підгрупи, тобто на внутрішні (розрахунок рентабельності, прибутковості, планування економічних показників діяльності) та зовнішні (ціноутворення, кредитування, фінансування, страхування, бюджетування, т. ін.). Базові складові методів організаційно-економічного механізму управління необхідні для ефективної організації й функціонування роздрібних торговельних підприємств та їх подальшого розвитку. Злагоджена робота елементів забезпечується процедурами організаційно-економічного механізму управління ринковою діяльністю суб'єкта господарювання сфери роздрібної торгівлі.

Слід також зазначити, що організаційно-економічний механізм управління ринковою діяльністю роздрібних торговельних суб'єктів господарювання припускає двосторонню спрямованість: 1) підприємство управляється внутрішніми важелями менеджменту і 2) регулюється зовнішніми – а) державою, в частині правового регламентування, б) споживачами й постачальниками, через кількісну та якісну оцінку товарів, ін. На різних рівнях управління існує певна система норм, правил та інструкцій, які обмежують діяльність торговельної організації. У процесі їх здійснення формуються необхідні механізми для ефективної роботи в тих умовах, у яких перебуває підприємство.

Під роздрібним підприємством автор розуміє торговельне підприємство, що здійснює діяльність з купівлі-продажу товарів та надання послуг, які реалізуються кінцевому споживачу, для їх особистого використання. Дуальний характер форм підприємств такого типу проявляється у кількісній більшості великих та малих підприємств, коли середні – є перехідною формою від одного розміру до іншого.

Отже, організаційно-економічний механізм управління ринковою діяльністю роздрібних торговельних суб'єктів господарювання повинен функціонувати згідно нормативно-правовому регламентуванню роздрібної торгівлі з боку органів державної влади.

Щодо процедур роздрібного торговельного підприємства, то можна розглядати алгоритм встановлення й досягнення цілей також з позиції дуалізму, оскільки вони мають циклічний характер і майже завжди кінець однієї процедури – є початком іншої. Наприклад, встановлення цілей – визначення аль-

тернативних шляхів їх досягнення – обрання певної послідовності дій – виконання – аналіз отриманого результату – встановлення нових цілей.

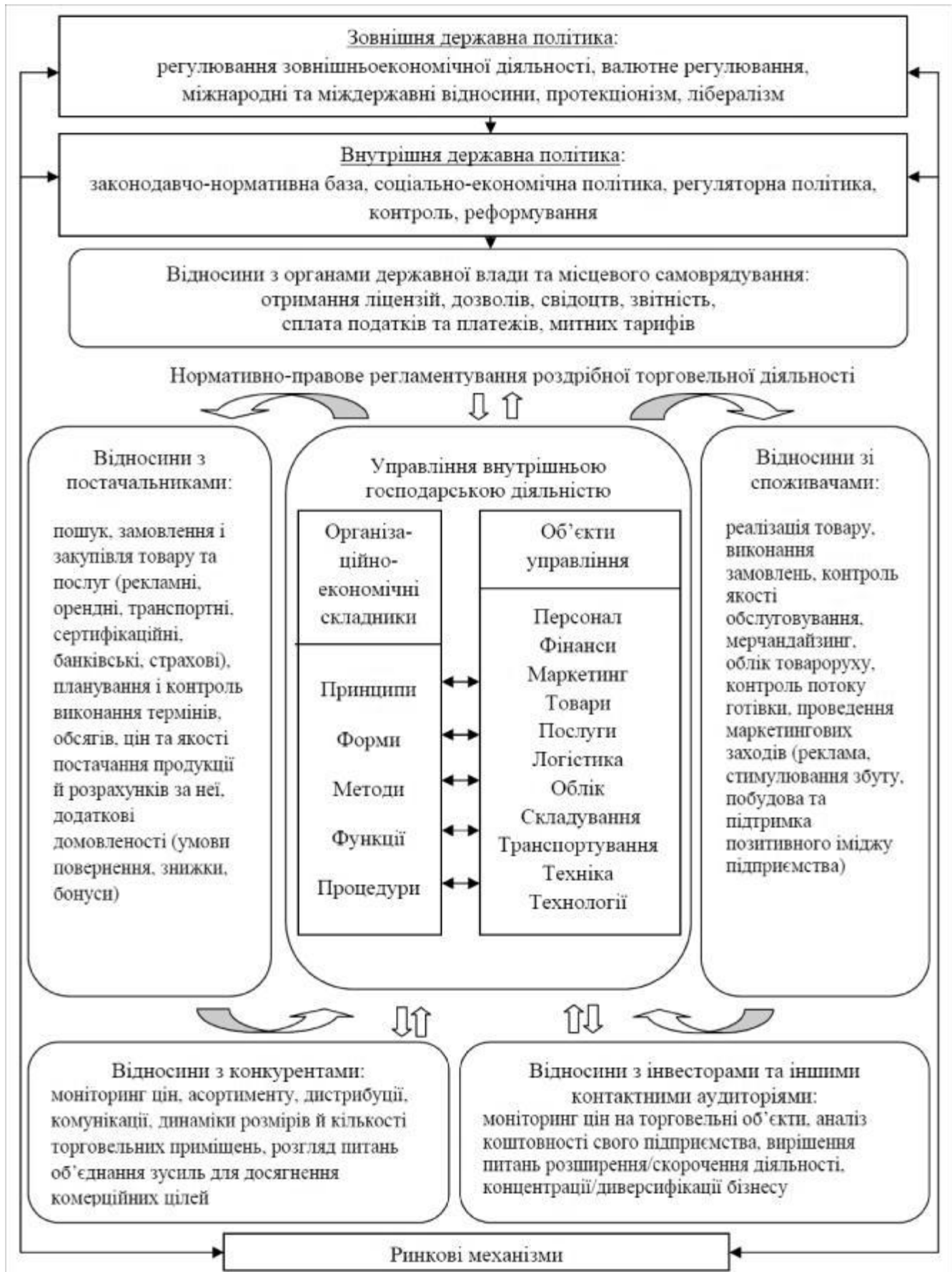

Рис. 2. Структура організаційно-економічного механізму управління ринковою діяльністю роздрібних торговельних підприємств

Таким чином, етапами формування організаційно-економічного механізму управління роздрібним торговельним підприємством можна вважати наступні:

1. Постановка цілей, дослідження та прогнозування діяльності, аналіз ринку, вивчення нормативно-правової бази, аналіз джерел фінансування, ін.
2. Формування та розробка стратегії розвитку підприємства: планування напрямків використання ресурсів для розвитку торговельної діяльності.
3. Забезпечення необхідних обсягів ресурсів відповідно до розробленої стратегії.
4. Реалізація програм: визначення фактичної ефективності роботи підприємства, виявлення причин відхилень фактичних показників від запланованих.
5. Моніторинг: контроль за діяльністю працюючих, за цільовим використанням коштів, за складськими залишками, тощо.
6. Оптимізація роботи підприємства, оцінка і прогнозування його ефективності.

На думку автора, специфіку організаційно-економічного механізму управління ринковою діяльністю роздрібних торговельних підприємств віддзеркалює схема його структури, що має вигляд складної системи груп її елементів та відносин між ними (рис. 2) [розроблено автором].

Внутрішні елементи механізму управління роздрібною торговельною суб'єкта господарювання включають наступні організаційно-економічні складники: принципи, функції, форми, методи, процедури. У рамках своєї організаційної структури підприємство виконує діяльність, об'єктами управління якої є працівники, фінанси, маркетинг, товари, послуги, логістика, облік складування, транспортування, техніка, технології, будівництво. До основних задач останніх відносяться: пошук, мотивація і стимулювання персоналу, розподіл повноважень; організація маркетингових досліджень і заходів, планування асортименту, аналіз товароруку; складування, транспортування товарів, управління запасами; аналіз фінансово-економічних показників, бухгалтерська звітність.

Внутрішньо-організаційні відносини між елементами організаційно-економічного механізму підпорядковуються внутрішньому регламенту, нормам, правилам, інструкціям.

За межами підприємства роздрібний торговельний суб'єкт господарювання виступає у якостях: продавця (під час реалізації товарів), покупця (при відшукуванні та закупці потрібних товарів й послуг), платника податків (у відносинах з державними органами управління та самоврядування), конкурента (при поділі сфер впливу серед подібних підприємств), об'єкта торгівлі (для інвесторів та підприємств різних галузей). Специфіка механізму зумовлена дуалізмом здійснюваних функцій підприємства роздрібною торгівлю: з одного боку, у якості покупця, а з іншого – продавця товарів чи послуг.

ВИСНОВКИ

Синтаксично-семантичне та змістовне наповнення трактування організаційно-економічного механізму управління ринковою діяльністю роздрібних торговельних підприємств дає підстави стверджувати, що жодне із наведених вище означень не розкриває сучасної сутності даної категорії. Узагальнення щодо існуючих визначень показує, що досліджуване поняття розкривається через складність, наявність нової якості, постійний розвиток в часі та просторі. Виходячи з викладеного, організаційно-економічний механізм управління ринковою діяльністю торговельного підприємства являє собою сукупність управлінських принципів, функцій, форм, методів та процесів організаційного та економічного планів, цілісна єдність яких породжує нову вищого рівня якість, що відсутня в окремих складових, і забезпечує досягнення в часі та просторі наперед визначених соціально-економічних цілей. Якісна складова проявляється у виявленні та якомога повнішому задоволенні потреб споживачів, розширенні ресурсної бази з врахуванням ринкової динаміки та мети функціонування торговельного підприємства. Даний механізм передбачає перетворення існуючих зв'язків, елементів, інтересів, мотивацій та відношень у синергію ринкової діяльності, посередництвом якої очікується отримання більшого ефекту у торговельній практиці, завдяки новій якості управління суб'єктом господарювання. Основними інструментами організаційно-економічного механізму управління роздрібною торговельним підприємством виступають управлінські функції, принципи, методи, форми та процедури, що охоплюють задачі суб'єкта господарювання та враховують його спеціалізацію й сучасні умови функціонування в ринковому середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белая И.П. Концептуальная модель организационно-экономического механизма управления гибкостью производственных систем [Текст] / И.П. Белая, П.В. Егоров. // Вісник Донецького університету. Серія В: Економіка і право. — Донецьк: ДонНУ, 2004. — №2 — С.7—16.
2. Єрьоменко-Григоренко О. А. Організаційно-економічний механізм управління господарською діяльністю підприємства : дис. канд. екон. наук: 08.06.01 [Текст] / О. А. Єрьоменко-Григоренко; НАН України. Ін-т економіки пром-сті. — Донецьк, 2000. — 188 с.
3. Куценко А. В. Організаційно-економічний механізм управління ефективністю діяльності підприємства : моногр. [Текст] / А.В. Куценко. — Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. — 205 с.
4. Кушнірук В. С. Організаційно-економічний механізм ефективного ведення садівництва в аграрних підприємствах регіону: моногр. [Текст] / В.С. Кушнірук, О.Ю. Єрмаков, О.В. Шебаніна.; за ред. проф. О. Ю. Єрмакова. — Миколаїв : МДАУ, 2009. — 232 с.
5. Толковый словарь русского языка Ушакова: в 4-х т.: [Электронный ресурс] /. — Режим доступа: <http://ushakovdictionary.ru>
6. Гранченко Л.В. Проблеми удосконалення організаційно-економічного механізму управління підприємством [Текст] / Л.В. Гранченко, Л.О. Баластрик // Теоретичні та прикладні питання економіки. зб. наук. праць — Вип. 7. — К.: Київський університет, 2005. — С. 188—195.

УДК [336.77:332.2] (477)

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ ІПОТЕКИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ КРИЗИ

Ягунова К.А.

В умовах економічної кризи проблеми іпотечного кредитування в Україні сьогодні досить актуальне та важливе питання. Незважаючи на низку державних програм щодо забезпечення житлом різних категорій населення (молоді, військовослужбовців та інших), житлова проблема в країні залишається однією з найгостріших. На думку автора, ситуацію можна зрушити з місця завдяки широкому запровадженню іпотечного кредитування на придбання чи будівництво житла. Але в цій новий та непростий для українського суспільства справі виникає чимало проблем та запитань, зокрема, як добитися здешевлення іпотечних кредитів, зробити їх доступними для широких верств населення? Про ці та інші аспекти іпотечного кредитування йдеться у пропонованій читачам статті.

Ключові слова: іпотека, іпотечне кредитування, фінансові ресурси, банківський кризис, Державна іпотечна установа, забезпечена іпотека.

Розвиток іпотечного кредитування в Україні стримується наявністю низки проблем, які не дозволяють в повному обсязі використовувати іпотеку, як гарантію своєчасного повернення банківських кредитів та не сприяють розвитку іпотечного кредитування. У світі до сьогодняшнього часу не має універсальної моделі іпотечного кредитування, але його розвиток дало можливість вирішити в цілому житлову проблему.

Проблема забезпечення громадян житлом є надзвичайно гострою для України. Великий обсяг потенційного попиту на житло формують не великий розмір житла, високий рівень його фізичного та морального зносу, відсутність власного житла, і, як наслідок, високий рівень незадоволення населення власними житловими умовами.

Іпотечний ринок житла слід розглядати як економічну категорію не тільки з точки зору його структурних сегментів та етапів становлення. Іпотечний ринок житла є взаємодією різноманітних інтересів у процесі купівлі-продажу житла за рахунок кредитів, забезпечених заставою житла, а